

Mesečnik slovenskega dijaštva

Štev. I.

V Celji, dne 15. februarja 1894.

Leto III.

Slovenijanska. I

Slov. akad. društvu «Slovenija» ob priliki petindvajsetletnice zložil Josip Stritar.)

Gore, bratje, in doline
Od rodu in domovine
Ločijo nas, kri mlado.
Tuja zemlja, tuja lica,
Tuja tod je govoricica.
Tuje pesni se pojo.

Vender v daljnem, tujem mesti
Narodu smo sini zvesti,
Kar boli ga, nas boli;
Tuja zemlja nima sreče,
Srce verno hrepeneče
Vedno si domov želi.

Domovina, draga mati,
Tiho! Nič se ni ti bati,
Dokler v žilah kri nam vre.
Ti si naša, mi smo Tvoji,
Zvesti v miru Ti in v boji,
Mi ne zapustimo Te.

Čile sile, duše mlade,
Tu nabiramo zaklade
Tebi, mati, v čast in prid;
Luč pravica nam je sveta,
Up smo Tvoj, izbrana četa,
Tuji sili skalen zid.

V blagi slogi tu živimo,
Trudimo se in borimo,
Da ločitve pride dan.
Kar usoda mu odmeri,
Nikdar se ne izneveri
Narodu Slovenijan.

Bratje, v svetem duhu zbrani,
Mladi rod, Slovenijani —
Trud in kri za mili dom!
Kvišku srce, kvišku glavo,
Za trobojno mi zastavo
Hrabro gremo v bojni grom.

Boganovi.

(Piše Dragan.)

Javno mnenje mestnega prebivalstva je bilo razburjeno. V vseh, posebno v uradniških krogih razpravljali so se živahno dogodki zadnjih dnij.

Pri nekem državnem uradu zasledili so velike neredne in nedostatke; tudi velike denarne svote so pogrešali. Vsa zadeva pa je postala tem zanimivejša, ker krivec ni bil navaden uradnik, temveč visok dostojanstvenik, — potomec stare plemenitaške rodbine, ki je bil v rodbinski in društveni zvezi z najvišjimi krogi. Seveda so bila zapletena v to zadevo še mnoga druga znana imena; povoda k razburjenosti je bilo torej dovolj. Glavna oseba je bil baron Veneck; okolu njegovega imena se je pletla vsa zadeva. Govorilo se je mnogo, a gotovega vedelo se je malo; radovednost, kak bode izid cele skrivnostne stvari, je rastle z dnem.

Bil pa je to posebno masten grižljaj za vedno lačne časnikarje, kateri so s slastjo pograbili ugodno priliko ter na široko razpravljali o vsem mogočem in nemogočem. Seveda je ta in oni vse to uže slutiti in pričakoval, tudi ni nedostajalo pikantnih podatkov in podrobnostij o osebnih in domačih zadevah raznih prizadetih oseb; najbolj skubli so sevé ubogega barona, čegar celo življenje so stavili pod drobnogled. Dobri, a zvedavi in lahkoverni meščanje pa so vse s slastjo prebirali, razpravljali in razkladali, da je bilo veselje.

Nakrat pa se je izpremenilo javno mnenje. Nek list je prinesel prezanimiv dogodek iz daljnje preteklosti in vsa pozornost se je obrnila na nove osebe.

«Pred leti,» poročal je list, »služil je pod vodstvom barona Venecka, ki je uže tedaj opravljal visoko službo, uradnik Boganov. Bil je nadarjen, zmožen uradnik, ljubimec svojih predstojnikov, kateremu so vsi obetali lepo prihodnost. Toda Boganov ni bil samó nadarjen in zmožen, nego tudi vesten, in ravno njegova vestnost in resnicoljubnost ga je ugonobila. Boganov, ki je opravljal važne in zaupne posle, zapazil je mnoge neredne in napake v upravi in kakor natančen mož samoumevno naznanil vse svojemu vodji baronu Venecku. Temu je bilo menda to uže tedaj neljubo, kajti zavrnil je Bogana na kratko: naj se briga le za svoje stvari, druge pa njemu prepušča. Boganov pa je drugače mislil ter naznanil vso stvar dalje, — toda slabo je naletel. Baron je izvedel za njegove nakane, porabil ves svoj upliv in svoje mogočne zveze, uravnal vse

tako, da je bilo videti površno dobro ter vrhu tega še Boganova obdolžil pri višjih nepokorščine in zavijanja resnice. Baron, kakor smo rekli, je bil upliven mož; začela se je preiskava, toda ne proti njemu, temveč proti Boganovu, kateri je bil krivim spoznan in kaznovan, — ker je ljubil resnico in značajnost bolj kot naklonjenost ljudij. — «Sedaj stoprav, po preteku dobrih let,» pisal je list, «prišla je resnica na dan, ž njo pa tudi dolžnost za merodajne kroge, da povrnejo užaljenemu poštenjaku, ki živi in deluje uže mnogo let mej nami, čast ter poravnajo storjeno krivico.»

Temu so sledili še razni podatki iz življenja Boganovega in podrobnosti o njem in njegovej rodbini, ki je postala na mah dnevna zanimivost.

I.

«Kaj misliš Pavel,» — s tem vprašanjem se je obrnila Ana, mlajša hči Boganova, k svojemu bratu; «kak bode izid te zadeve za očeta?»

«Kak neki, ljubica moja! Zaradi ljubega javnega mnenja mu bodo ponudili kako odškodnino, morebiti tudi doneč naslov, ali celó red in mir besedij. Za javnost je to dovolj. Komu je mar, koliko je naš oče pretrpel vsled storjene mu krivice in sramote, koliko duševnih in telesnih boli je prestal radi svoje značajnosti? Tega vsega ne vpoštevajo, ako mu le priznajo, da je poštenjak in da je vedno bil, pa je prav in dobro. Dosedaj je smel vsakdo dvomiti o njegovem značaju, ni li plačila dovolj, da se to sedaj več ne zgodi?!»

Pavel se je zasmel rezko pri teh besedah.

«Vendar bi želela, da bi bila naša dobra mati današnji dan mej nami,» — oglasila se je tiho z ginenim glasom starejša Marija.

«Ubogí oče! koliko je moral pretrpeti!» — vzdihnila je Ana ter si otrnila blestečo solzo.

Lepa je bila Ana. Vznesene, vitke postave, temnih očij, črnih las in skoro klasiškega obličja je bila; njena krasota in očarujoči ponos mamil je marsikakega mladeniča, elegantni mestni pohajkovalci pa so napenjali svoja oka in si izvijali vratove, kadar je hitela mimo njih, ne meneč se za njih poglede in poklone.

Živa in hitra, napolnjevala je domačo hišo s svojo veselostjo ter bila očetova ljubimka.

Vreden tekmeč bil jej je brat Pavel. Fin in eleganten v kretanji, visoke, krepke postave, izrazovitega obraza z malimi brkami, bil je

mladi Boganov to, kar nazivlje ženstvo «lep mož»; — brat in sestra, stoječa drug poleg drugega, bila sta živi priči stvarniške umetnosti in popolnosti.

Marija je bila bolj šibka in nežna; v lepoti se ni sicer mogla meriti z Ano, a njena milina, priprosto vedenje, neprisiljeno govorjenje, moralo jo je prikupiti vsakomur.

Vsi trije pa so si bili slični v mejsebojni bratski ljubezni, v ljubezni in spoštovanji do svojega izkušenega očeta, katerega so ravno sedaj nestrpno pričakovali.

Zunaj na hodniku zaslišali so se krepki koraki, še trenotek in stari Boganov je bil objeman in poljubovan od mladih rok in usten svoje dece.

Nekako tožen smehljal se mu je zibal okolu usten, ko je gledal na svoje, željno pričakujoče pojasnil od njega. —

Zamislil se je za trenotek; na um so mu prihajali dogodki prošlih dni, britkosti in trpke izkušnje, katere mu je bilo pretrpeti. Odrekli so mu čast, blatili njegovo pošteno ime; nikjer ni našel sočutja in tolažbe, le družica njegova za življenje ga ni zapustila v onih obupnih urah. Le ona ga je tešila, dajala mu pogum in moč, a ni omagal tedaj, ko bi moral zdvojiti nad sodbo in resnicoljubnostj sveta. Zapustiti ga je morala, žal, i ona, a otroci njeni so mu ostali v tolažbo in podporo. Še vedno je upal, da pride dan, ko bo stal pred svetom zopet čist. — Hrepenel je starec po trenotku, ko bo mogel povedati otrokom svojim, da je očetovo ime zopet častno in prosil v svojem srcu, naj mu božja pravica prihrani najhujši udarec, da bi umrl onečaščen. In danes, po preteku mnogih let se mu je izpolnila vroča želja! — Čast njegova je oprana, klevetniki njegovi osramočeni in ponosno lahko zopet dvigne svojo sivo glavo.

«Otroci moji,» — dejal je s tresočim se glasom, «z današnjim dnem spolnila se mi je zadnja nađa, katero sem še gojil na tem svetu, razun one, da vidim vas srečne. Čemu bi vam pravil, kako in zakaj je vse tako prišlo, da sem moral zapustiti mesto, kjer me je čakala najlepša bodočnost, čemu bi vam opisoval stiske in boli, katere so trle mene in našo umrlo mater, ko me je obsojeval ves svet! Rečem le in s ponosom lahko povdarim, da si ni bil vaš oče ne tedaj ne poslej v svesti niti najmanjšega pogrška. Obsodili so me, a poštenja samega mi niso mogli vzeti. Varoval sem je kot najdražjo svetinjo v najhujših trenutkih in danes, ko mi je tudi isti svet zopet povrnil ukradeno ime, morem to svojim otrokom povdarjati toliko ponosnejše.

Ponudili so mi odškodnino in časten naslov, čemu mi to sedaj?! Čemu bi se ponižal, da bi prejemal, ker so mi vrnil čast, še nagrado?

Ime je prazno, le srce in značaj naredita človeka. Skrbel sem za vas in dovolj imate, da dostojno živite, ako bodete poleg tega s pridnostjo in delavnostjo, a ne v lenobi vršili svoje življenje.

Vtisnite si moje besede globoko v spomin; naj vam bodo vodilo za bodočnost, mirno in lahko bodete živeli, mirno umrli.»

Ginen je prenehal starec, otroci pa so ga nemo obstopili, stiskajoč mu roke, poljubljajoč mu vela lica.

Sreča in zadovoljnost je sijala iz očij Bogana in njegove dece.

Čudili bi se bili temu prizoru dobri meščanje, ki so v istem trenutku menda ugibali, kaj in koliko bode Boganov zahteval za svojo čast, kaj in koliko bo dosegel.

II.

V elegantni kavarni «Pri zlatemu orlu» je bilo kakor navadno v popoldanskih urah polno starejših in mlajših gospodov, častnikov in civilistov, uradnikov in zasebnikov. Tu se je igralo na karte in biljard, zdehalo in zevalo, smejalo in opravljalo vse vprek. Kavarna je bila shajališče vseh mestnih elementov, ki so v blaženem «dolce far niente» pretolkli tu popoldne z brezplodnim govoričenjem ali pa z zanimivim opazovanjem in presojanjem mimohodečih ljudij.

Pri velikem oknu, obrnjenem na glavno ulico, je sedelo šest častnikov različnih vrst. Očividno je bilo gospodom dolg čas, kajti govorica jim je skoro zamrla in le zdaj pa zdaj izpregovoril je ta ali oni kako besedo.

«Baron Leiher!» — je zazdehal mlad poročnik; — «povedal nam bode gotovo zopet kaj novega.»

«Srečen človek to», — je vzdihnil vedno nesrečno zaljubljeni, do ušes zadolženi stotnik pl. Klöhr; «vse ima, kar mu le srce poželi, bogat je in pri ženskah ima srečo! Vse se mu ponuja in sili za njim. Marsikaj se govoriči o njem», pravil je stotnik, «o njegovih ljubeznih pripovedujejo se kar celi romani; nekatere dogodke iz njegovega življenja sem uže čul, toda v mnogih krogih mu baš zato niso nič kaj prijazni. Marsikakej rodbini provzročil je bajè uže sila sitnosti.»

«Kaj hočemo!» oglasil se je poročnik; «baron je vojak, danes se zaljubi, jutri se še bije za čast svoje ljubimke, — nù, za nekaj tednov je udan uže zopet drugej. Danes tukaj, jutri tam! Namen življenja mu je uživanje, njega se ne sme meriti z vsakdanjim merilom.»

V tem je pristopil k družbi husarski častnik, baron Leiher, živahno pozdravljen od svojih tovarišev. Visokoraščen, ponosen mož je bil, vsa njegova zunajnost je kazala na prvi hip aristokrata. Malomarno se je vsedel v naslonjač in ko je istotako malomarno upiral svoje oči sedaj na ulico, sedaj v svoje tovariše, videlo se mu je takoj, da spada mej tiste bogate, lepe može, ki so, vdani strastim in pohlepi, izpraznili kupo življenja uže do dna in ki sedaj ne vedo, kaj naj bi storili s svojim nadaljnim življenjem.

V tem hipu sta prišla mimo kavarne Pavel in Ana Boganova. Vsled živahnega prometa sta bila prisiljena ustaviti se ravno pred oknom, kjer so sedeli častniki. Za trenotek se je ozrla Ana v barona Leiherja, ki je strmeč uprl svoj pogled v krasni njeni obrazek. Zardela je in se urno obrnila. Pot je bila zopet prosta in odšla sta.

«Kdo je to?» — vprašal je hlastno baron.

«Eh!» — zasmel se mu je stotnik, «teh še ne poznaš, Egon? Sevé, da stanuješ stalno tu, a ne samo na dopustu! Boganova krasna dvojica je to, doktor prava Pavel in sestra Ana.»

«Sestra? Menil sem, da je njegova soproga.»

«Ti je li morda to neljubo?» — dejal je zopet stotnik zbadljivo. «Sicer ti pa rečem, nikari ne misli na dekle! Pri njej se opečeš, ako se nisi še nikdar; nepristopna je, lepa kot angelj, pa tudi ponosna in poštena kot angelj. Koliko tovarišev se je uže trudilo okolu nje, nù nijeden ni dosegel niti toliko, da bi mu privoščila vsaj jeden pogled.»

«Danes si pa dovtipen, ljubi moj Klöhr», — odvrnil je baron; «toda potolaži se, tako daleč še nismo; ako bi se pa trudil kdaj za naklonjenost te Boganove, uverjen sem, da se baron Leiher ne bode opekел», pristavil je porosno.

«Čestital ti bodem, ako se ti posreči; sicer pa začneš uže danes lahko. Seznaniš se lahko s Pavlom, ki o tem času pogosto prihaja v kavarno.»

Pogovor se je zasukal na druge stvari, na ženstvo, vojaške zadeve in sporte, konje, lov, slednjič na pse.

Baron se ni vdeleževal teh razgovorov. Zamišljen je zrl pred sé; iz spomina mu ni šla podoba Boganove hčere. Spomnil se je, da je bil ta Pavel nekdanj v nižjih gimnazijskih razredih njegov sošolec in se odločil, da ponovi znanstvo z njim. «Z bratovo pomočjo prišel bodem tudi v obližje sestre!» — Tako je sklepal baron in mrtvi njegovi živci so zopet oživali; zopet je čutil v sebi vso podjetnost in pohlepnost nekdanjih dnij. —

Pol ure pozneje stopil je Pavel v kavarno. Baron ga je takoj zapazil, vstal in šel k njegovej mizi.

Začujeno je pogledal in spoznal tudi Pavel svojega nekdanjega tovariša. Prijazno mu je stisnil desnico in kmalu bila sta v živem razgovoru o letih, v katerih nista občevala. Naslednje dni pa je bilo videti barona pogosto v družbi Pavlovi. Vabil ga je na dom in v svoje kroge. Pavel pa ni dosti vpraševal po vzrokih; bil je mlad, veselo življenje ga je mikalo in v baronovi družbi se mu je nudila prilika zadostiti v polnej meri svojej želji po zabavi. Oklenil se je novega znanca in na videz vezalo ja je prav srčno prijateljstvo. —

«Dà, Egon ima srečo, silno srečo», — jezil se je nekoliko dnij pozneje stotnik pl. Klöhr; «skoro vsak dan je gost pri Boganovih, ker je Pavlov prijatelj. Udril je v trdnjavo in kmalu bode vse njegovo.»

Kadar je bil baron navzoč, tedaj so častniki molčali, kajti kmalu so spoznali, da ne ljubi razgovora o tej stvari.

Poseti baronovi pa niso ostali tajni, in za malo časa so vedeli sosedje in za njimi celo mesto, da hodi baron Leiher za Ano. Različne stvari so si šepetali ljudje v ušesa in vedeli povedati marsikake podrobnosti, posebno o baronu.

III.

Egon, prosim te, pojasni mi vender, — kaj prav za prav name-ravaš z ono umazano plebejko, kake zveze imaš ž njo, kak naj bode konec?»

Tako je govorila srdito baronica Leiherjeva svojemu sinu Egonu, ki je mirno sedeč v naslonjaču, pušil smodko ter nekako porogljivo gledal svojo razburjeno mater.

«Ljuba mama, ne vznemirjaj se vender po nepotrebem; tudi mi je neprijetno, da tako govoriš o svojej bodoči sinahi!» Hladno je izrekel te besede ter si vihal lepe brke.

«Sinaha — soproga,» — vikala je baronica, «ti bledeš!»

«Nikakor ne! Ana Boganova je vredna baronske krone, njena krasota in prirojene lastnosti so vredne popolnoma imena, katero jej dam jaz. Vrhu tega je iz poštene rodbine, ki je k nesreči plebejska, toda to me ne more ovirati v mojem sklepu. Ime baron je sicer lepo, toda posebne veljave v sedanjih časih pač nima več in ako lahko vsak židovski oderuh, ki šteje nekaj milijonov, postane baron, kakor ti je znano, ljuba mama, zakaj bi tega ne privoščila božanstveno krasni Ani Boganovi!»

«Lepe nazore imaš; menda bi ti bilo ljubše, da si rojen kot delavčev sin!»

«Nikakor ne, prav ljubo mi je, da sem rojen baron in celo bogat baron! To pa me ne more ovirati, da si iščem sreče tam, kjer upam da jo najdem.»

«Ali to je škandal za našo rodbino; kaj poreko naši sorodniki, kaj drugi?! Nimaš li na izbero krasnih devojk, ki so tebi in tvojemu stanu primerne, jednake? Saj si lep mož, obdarjen z vsemi vrlinami.»

«Kaj meni mar sorodniki in njihovi nazori o škandalih in neškandalih! Jaz ravnam po svoje, drugi naj po svoje! Kar se pa tiče onih krasnih, meni primernih devojk, — nu,» — Egon je zazdehal — «poznam jih predobro, sit sem jih do grla in ne mikajo me več. — Praviš, da sem lep mož?» — baron je vstal, poravnal svojo postavo ter se nečimerno ogledoval v velikem stenskem zrcalu. — «Husarska oprava se mi res dobro prilega, tudi sicer bi priznal, da nisem ravno napačen. — Morebiti imaš torej prav, — tem bolje, ni se mi bati, da mi izpodleti pri Ani.»

(Dalje sledi.)

Nekaj o lepem.*)

(Piše —ni—.)

Kolikrat in pri kako mnogovrstnih prilikah rabi vsakdo besede «lep, lepota», in vendar, kako malo jih je, ki bi vedeli njihov pomen! — Navaden človek prideva predikat «lep» najrazličnejšim predmetom. Njemu je vsaka stvar lepa, da le ne nasprotuje njegovemu razumu, da ugaja njegovemu poželjenju in čutnosti ali da pospešuje njegove namene. Tukaj se očevidno zamenjavajo najrazličnejši pojmi. On ne dela nikakega razločka mej resničnim, lepim, koristnim in prijetnim in posledica teh zmot je nejasnost in nedoločnost pojmov samih.

Na drugi strani pa je človek razumno bitje, ki ne more strpeti v dvomu, ki se ne počuti dobro v temi, temveč hrepeni po luči. Vsled

*) Pisec se je opiral v glavnih točkah na Herbartovo «Praktische Philosophie», «Schriften zur Metaphysik»; Zimmermannovo «Aesthetik», Vogtovo «Form u. Gehalt in der Aesthetik», Kantovo «Kritik der Urtheilskraft» i. t. d. — Glede zgodovinskih podatkov je bil njegov namen, predočiti nekoliko razvoj estetiških pojmov, posebno pa pokazati nedostatnost snovnega materijalizma. Radi tega si je izbral le najvažnejše zastopnike. —

prirojenega nagona skuša priti vsaki stvari na dno in dospeti do resnice, katero je pa mogoče doseči le s pomočjo pojmov, katerih vsebina mora biti znana in prosta vsakega protislovja. Tako si je ustvaril vede in modroslovje.

To teženje po resnici se je porodilo precej s človekom. Med drugimi nejasnimi pojmi je bil tudi pojem lepega predmet njegovega razmišljanja uže v sivi starodavnosti.

Grki so lepoto najbolj cenili in njihovi umetniki so nam ustvarili neumrljive uzore, katere smatra še dandanes vsak estetiško izobraženi človek za nedosegljive. Kaj torej čuda, da je pri njih, ki so lepoto nad vse cenili in obožavali, nastal prvi poskus, da bi to, kar jih je navduševalo, tudi pojmi in postavili princip, po katerem bi bilo mogoče vse, kar ima estetiško vrednost, ločiti od čisto indiferentnih elementov. Njihovi misleci so postavili podlogo vednosti o lepem.

Platon nam je v raznih dijalogih zapustil zaklad svojih mislij, katere so imele velevažen upliv na vse poznejše nazore o lepem. V «Philebu» jako bistrourno analizuje čustva slasti in pa mržnje (Lust-, Unlustgeföhle). Prva deli v taka, ki se nikdar ne pojavijo sama, ampak jih vedno spremlja bol in katera sledé neugodnemu stanju subjekta; dalje ona, ki so prosta vsake boli in pospešujejo dušno življenje, kedar se pojavijo. Prva so vedno v zvezi s tem, kar je prijetno ali koristno, druga pa so ona, s katerimi nas navdaja lepota ali pa umno spoznavanje. Čustva, katera nam vzbuja lepota, podrejuje Platon v tem dijalogu onim, ki izvirajo iz teoretiškega razmotrivanja. Ta razdelitev in ločitev je jako važna za estetiško razsojevanje.

Drugi dijalog, ki razpravlja o lepem, je «Timaeus». Tukaj določi Platon, kateri moment na predmetu, ki je subjekt estetiške sodbe, proizvóčuje dopadanje. To lastnost pripisuje on nekemu razmerju, toda le onemu, pri katerem je jeden člen skupen dvema drugima, kar je razmerje «zlatega seka». To razmerje ima simboliški pomen in označuje celo Platonovo filozofijo.

V «Phaedru» nam v mitiškeji obliki in s pesniškim vzletom pripoveduje, kako iz najživahnejših čustev izvira neizmerno hrepenenje in vzvišena ljubezen. Kdor more zatajiti svojo čutnost in se povzdigniti do idej, temu se vtisne neizbrisljiva podoba večno bivajočega. Če potem najde na kakej stvari odsev nadzemeljskih bitij, porodi se v njegovi duši hrepenenje po nadčutnem svetu; to je znana Platoniška ljubezen. Nedoločeno v tem dijalogu je to, v čem obstoji lepota, ali je samo pozemeljski predmet lep, v katerem odsevajo ideje in če v tem obstoji lepota, ali so pa lepe ideje same ob sebi, ki so je-

dino resnične in dobre; če moremo torej lepoto najti le v čutnem svetu, ali pa tudi v idejah.

V tem dijalogu Platon obliko zanemarja in le vsebino povdarja. Kjer ni dobrote in resnice, tam ni lepote, vendar iz tega še ne sledi, da je tam, kjer je dobrota in resnica, radi tega tudi lepota. Na prejšnjem mestu je proglasil sorazmernost za merodajno in tukaj trdi, da je le to lepo, kar je dobro. Prej je bila oblika najvažnejša, a sedaj jo do cela zanemarja. Da, on celo trdi, da so ideje brez vsake oblike. Iz tega očitvidno nastane protislovje. — Če pa na drugi strani pomislimo, da na večih mestih navaja med idejami samo take, katere pomenijo neko mero, pomagamo si lahko iz zadrege. Ideje imajo po tem takem neko obliko, vendar ne čutne; torej jim ne moremo pripisovati prostornih in časovnih razmerij. Sedaj imamo zopet prosto pot. — Ideje ne ugajajo zaradi tega, ker so dobre, ampak ker imajo obliko, katera jedino ugaja. Čutni predmeti so zaradi tega lepi, ker od idej dobe svojo obliko, katere so v tem smislu princip lepote.

Oni, ki so sledili v svojih nazorih Platonu, so pa proglasili obliko za čisto nemerodajno in, vsebina ima pri njih edin pomen za lepoto. — Opirali so se na Platonovo trditev, da je le to lepo, kar je dobro in da so ideje brez vsake postave in oblike.

Zaradi dvoumnosti svojih naukov je Platon dal povod, da sta se vvedla dva čisto različna principa lepote. Njegovi nasledniki so počelniki snovnega materijalizma v estetiki.

Platon sam je, kakor smo razvideli iz prejšnjega, formalist in v tem mu je sledil tudi Aristotel, pri katerem pa ne najdemo nič Platonovega vzleta. On je trezen opazovalec in se da od predmetov voditi, ne da bi jih v svojem filozofičnem raziskovanju pustil za seboj.

Vzrok dopadanja nad lepim predmetom stavi Aristotel v obliko. Od lepega zahteva, da kaže neki red in primerno velikost. Reda si pa ne moremo misliti brez jednote v mnogoličnosti, kajti, kjer je samo jeden predmet, tam ne moremo govoriti o redu, ravno tako tam ne, kjer je sicer več predmetov, pa so poljubno nastavljeni in razmetani; le kjer se združi množina v jednoto, tam nastane red.

Druga točka, o katerej Aristotel govori, je pa le bolj pravilo za umetnika. Predmet ne sme biti niti prevelik niti premajhen. Kakor bi čisto mala stvar nikomur ne ugajala, zato ker bi ne mogel delov razločiti in bi mu opazovanje preveč truda prizadejalo, tako bi tudi n. pr. živali, ki bi bila deset stadijev dolga, ne mogel s svojimi čuti obseči in delov med seboj primerjati. Zato mu mora biti celi predmet nkrat pred očmi.

To pa je veljavno samo za nas. Bitje, ki bi imelo večji horizont, lahko bi opazilo red v predmetu, kar je bilo nam nemogoče in predmet bi bil vse jedno lep, le za nas ne. Primerna velikost je le pravilo, po katerem se mora predmet ravnati, če hočemo njegovo estetiško vrednost presojevati. Iz tega je razvidno, da je to le subjektivnega pomena, ker imajo naše dušne zmožnosti gotovo mejo in bi drugače o predmetu ne mogli soditi.

Aristotel je početak estetiškega formalizma. Ta in pa estetiški materijalizem sta dve glavni panogi, katerima so se pridružili vsi poznejši imenitnejši estetik.

V novejšem času je na podlagi Leibnitz-Wolfove filozofije Baumgarten trdil, da je lepota popolnost, katero pa le čutno spoznavamo. Po mnenju Leibnitzovem obstoji svet iz monad, ki so jednostavna bitja; one so zrcala vesoljstva, katero vsaka v večji ali manjši meri spoznava. Ta svet pa je, kakor je učil Leibnitz in za njim tudi Wolf, med vsemi mogočimi svetovi najboljši in najpopolniji. Če se vesoljstvo v monadi jasno in določno zrcali, je spoznavanje teoretiško, estetiško pa je spoznavanje, če je nejasno in temno. Lepota je potemtakem čutno ali motno spoznavana popolnost.

Na ta način bi bile vse monade nižje vrste sposobne za estetiško spoznavanje, torej tudi živali in nižji organizmi, človek pa med vsemi najmanj. Poleg tega bi tudi grdega ne bilo, kajti v monadah se zrcali vesoljstvo in to je popolno.

Dosledno bi Baumgartnu ne bi bilo treba pisati estetike, katera je po njegovih besedah navod k «pulchre cogitare». Njegova estetika izvira iz nedoslednosti.

Eschenburgu in Eberhardu, ki stavita znak lepote v razveseljevanje, torej izven lepega predmeta, nasprotuje Sulzer. On je dobro spoznal, da lepota ne more imeti vzroka v razveseljevanji, ampak v predmetu samem in da je razveseljevanje samo nekaj nameček. Zanj je oblika vir lepote.

Toda temu svojemu principu se je izneveril. Ona lepota namreč, katero tvori soglasje med zunanostjo in notrajnostjo, telesno postavo in dušnimi lastnostmi in ki je posebnost človeškega bitja, premetila ga je, da je iskal vzroka lepote v dobrem. Sulzer ni razumel, da je to le ena sama vrsta lepote, katero tvori soglasje, kakor vsako drugo. To smatra za lepoto višje vrste. Toda morališke prednosti podele predmetu višjo vrednost, nikakor pa niso princip lepote.

Zaradi svoje posebnosti je važno mnenje Kantovo, ki je v resnici tudi formalist. Kant pripoznava, da je povod dopadanja neko soglasje, katero pa stavi v subjekt. Pri njem so stvari same estetiško čisto indiferentne, le stanje subjektovo je merodajno. Lep je po njegovi trditvi oni predmet, pri čegar opazovanju sta razum in domišljija v soglasji. Domišljija nam sama za-se nudi mnogovrstnih predmetov (odvisna je torej popolnoma od čutnosti). Razum pa opazuje predmete le po svojih zakonih, torej teoretiško in skuša to, kar nam podaja zunanji svet, pojmiti po gotovih pravilih. Kedar se pa razum in domišljija združita tako, da složno vplivata drug na drugega, če sta v soglasji, takrat imamo pred seboj lep predmet.

Kant trdi: predmet je lep, ker vzbuja dopadanje nad soglasjem mej razumom in domišljijo; dočim se mora skeptati: ne zato, ker nam soglasje mej razumom in domišljijo ugaja, je predmet lep, ampak soglasje mej razumom in domišljijo nam ugaja, ker nam sploh vsako soglasje ugaja. Kant je dopadanje po nepotrebnem omejil na razmerje mej razumom in domišljijo. (Dalje sledi.)

Črtice o blaznosti.

(Napisal Fran Goestl.)

I.

Kdo zna — noč temno razjasnit, ki tare duhá? —

Občo pozornost in sočutje vzbujali so vedno oni nesrečniki, katere je zadela najhujša bolezen, da se jim je omračilo izpoznanje in otemnila razsodba. Saj je razum najvažnejši in najiminitnejši pojav človekovega bistva, ono, kar ga razločuje in povzdiguje nad živali.

Pesniki in zgodovinopisci starega veka pripovedujejo nam o raznih blaznikih. Mislili so si jih pod oblastjo duhov. — Ko je pred Trojo padel slavljeni junak Ahilej, tedaj sta se vrla poveljnika Odisej in Ajant, Telamonov sin, poganjala za njegovo krasno bojno opravo. Ko jo je priznala razsodba Odiseju, vplivali sta jeza in sram tako na ponosnega Ajanta, da je zblaznel. Zaslepljen od boginje Atene divjal je po noči v svoji besnosti v čedi ovac, misleč da mori vojake svojega tekmeča, a streznivši se, usmrtil je osramočen samega sebe. — Oresta, ki je hoteč maščevati uboj svojega očeta, umoril lastno mater prešestnico, preganjale so Erinije, dokler se ga ne usmili Apolon in ga ne pošlje v Tavrido.

— Arkadski kralj Likaon doumeval si je, da je izpremenjen v volkodlaka. — Biblija pripoveduje nam, kako se je polastila otožnost kralja Savla, da ga je le igra Davidova zopet razvedrila; pripoveduje nam o babilonskem kralju Nebukadnezarju, kako si je domišljal, da je izpremenjen v žival, ter jedel travo in se vedel po živalski.

Ker so bile tedaj naravoslovne in medicinske vede skoro povsem nerazvite, ne čudimo se, da so bili pojavi blaznosti povsem neumljivi, da se je torej razlagalo kot vpliv božanstev in dobrih ali zlih duhov; mnogokrat kot kazen raznih pregreh. To je tem umljuješe, ker se melankoliki največkrat sami obtožujejo bodisi istinitih, bodisi domišljenih zlodejstev ter sami bolezen razlagajo kot kazen svojih prestopkov. Pozneje je pripomogel kolikor toliko tudi cerkveni nauk o obsedencih, da se je ono tolmačenje vzdržalo med prostim narodom sem ter tje do sedanjih dnij.

Zdravniki so se pečali mnogo z blazniki in uže Hipokrat (krog 460. l. pred Kr.) izpoznal jo je kot bolezen možganov. Vendar je šele Galén (160 po Kr.) strogo ločil blaznost od delirij v vročinskih boleznih. Najbolje pa je proučil blaznost Celij Avrelijan, sovremenik Trajanov in Hadrijanov.

Ko je propalo mogočno rimsko cesarstvo, propale so tudi vednosti in umetnosti. — Kristjanstvo, ki je ustanovilo toliko človekoljubnih zavodov in naprav, ni bilo prijazno blaznikom, ki so bili po občem mnenju obsedenci, torej grešniki, katere je dobil hudobni duh v svojo oblast. Zarote in molitve niso dosegle zaželjenega vspeha, — zapirali so jih torej po ječah ali pa celó sežigali na gromadah. —

Ko je zopet doživela vednost svoje obujenje in prerojenje, pričelo se je jasni tudi na tem polji, a prava luč ni zasijala še dolgo. Skušali so, seveda brezvspešno, ozdravljati blaznike na mnogovrstne mistiške načine ter proganjati njihove blodnje in domišljije. —

Prva zavetišča (asile) za blaznike so neki zgradili mohamedanci; od njih priučili so se temu redovniki, ki so radi odkupovanja vjetnikov mnogo ž njimi občevali. V 15. veku pričele so se graditi hiše za blazne po raznih večjih mestih Španije, Italije in Francije. Vendar so to bile bolj jetnišnice nego zdravnišnice. Zanimivo je, da je celó za časa največjega probujenja humanistiških idej človekoljubni cesar Josip II. na Dunaju dal sezidati enako, stolpu podobno poslopje, ki še sedaj stoji, dasi naravno ne služi več prvotnemu namenu. Racionalno zdravljenje pričelo se je šele pred sto leti na Angleškem ter se pričetkom našega stoletja razširilo po vsem izomikanem svetu in se lečijo blazniki po istih načelih, kakor drugi bolniki.

Kaj je torej «blaznost»? Blaznost izvira iz boleznih možganov, ter je trajno motenje psihičnih pojavov; večkrat pa je pridružena tudi kaka druga bolezen. Izpoznati je ni težko, ako je bolezen uže razvita; mnogokrat zelo težko v njenih prvih pričetkih in uprav to je največje važnosti ne le iz medicinskih, temveč tudi juristiških in obče socijalnih ozirrov. Za zdravnika je proučevanje psihijatrije prevelike važnosti. Čudno je, da se v Avstriji in Nemčiji ne zahtevajo brezpogojno izpiti v tej stroki, dasi se mučijo medicinci z mnogimi drugimi predmeti, ki so v teoretiškem oziru le dvomljive, v praktiškem pa brez vse vrednosti. Morda bode nameravana «reforma» res reformovala tudi v tem oziru! —

Oskrbovanje, nadzorovanje in zdravljenje blaznikov zahteva toliko vestnega in natančnega opazovanja in ravnanja, da je zlasti za razvite slučaje te boleznih neizogibno potrebno oskrbovanje v blaznicah. Zdravljenje doma je težavno in mnogokrat nemogoče. Blaznik izgubi s svojo boleznijo tudi pravico samolastnega odločevanja v raznih zadevah; mnogokrat postane nevaren samemu sebi ali pa osebam v svoji bližini, izvrševal bi v polni svobodi mnoga nedostojna ali nepostavna dela, za katera pa vsled boleznih ne bi bil odgovoren. Iz skrbi za bolnika samega in iz skrbi za njegovo obližje je povsem opravičena zahteva, da so bolniki v posebnih bolnicah, ločeni od drugih, oddani v oskrb in zdravljenje. Kakor o bolnicah sploh, tako tudi o blaznicah vladajo žalibog celo med boljšimi krogi dostikrat povsem neosnovana mnenja. Strah in groza uže marsikoga spreleti, ako le začuje to ime. — In vender so to dobrotni ustavi, v katerih se z vso mogočo požrtvovalnostjo in z največjim trudom uporablja, kar je vednost pripoznala kot pomoček, da se nesrečnikom olajša njih bolezen in jim zopet povsem ali vsaj deloma povrne zdravje. Tudi v blaznicah ne vidimo drugega, kakor nesrečne bolnike.

Da bi kolikor toliko razširil izpoznanje te boleznih ter s tem odstranil marsikak predsodek, to je namen teh in naslednjih «črtic».

(Dalje sledi.)

Psevdoklasieizem in rusko slovstvo.

(Spisal Z. Ž.)

Socijalne preosnove Petra Velikega so uplivalo mnogo na razvoj mladega ruskega slovstva. Peter je skušal doseči, da bi se mogel ruski narod okoriščati s plodi evropske izobraženosti. Posrečilo se mu je pač, da so se domači pisatelji pričeli ozirati na slovstva drugih

izobraženih narodov, ali dosegel ni glavnega namena, da bi se rusko življenje, življenje prostega naroda izražalo v slovstvu. Večina ruskih proizvodov v začetku osemnajstega stoletja je le slaba kopija umotvorov izozemcev, zlasti naroda francoskega. Na Francoskem pa so uprav v 17. in 18. stoletju nastopili pisatelji, ki so hoteli popolnoma neodvisno od narodove individuvalnosti stvoriti nov tok v razvoju domačega slovstva ter posnemati dela starih rimskih in grških klasikov. Tako je nastala za francosko slovstvo nova doba — doba psevdoklasicizma, ki se je kmalu razširil tudi na Angleškem, Španskem in Nemškem.

Vprašati pa moramo, ali je bilo to posnemanje starih pisateljev pravilno in je-li odgovarjalo duhu nove dobe, da vemo preceniti rusko slovstvo opirajoče se na francosko. — Kaj se pravi posnemati starodavnike? Izbirati snov tako, kakor vidimo na njihovih proizvodih. Čuvstva, težnje in mišljenje mora izvirati iz človeške narave, priučena čuvstva in vse, kar je prisiljeno, se izključuje. Stari klasiki naj nam bodo vzgledi, kako naj rabimo vsebino, nikakor pa ne rečemo s tem, da moramo imeti isto snov. Umetnik se mora ozirati na potrebe svojega časa in značaj svojega naroda. Uporabljati ne sme zastarelih snovij, ampak poseči mora v življenje. Posnemati moramo stare klasike tudi v tem, kako so izražali vsebino.

Oblika mora biti primerna, da izraža vsebino določno in popolno.

Tako pa niso razumevali Francozi klasiškega posnemanja. Boileau je izrekel za pomen te dobe značilno važne besede, da njegova muza govori grški in latinski v francoskem jeziku. Pojezija ni bila spremljevalka življenja, ker ni imela glavnega svojstva — istinitosti.

Liriškim pesnikom vzgled sta bila Pindar in Horacij. Po njenem vzgledu so pesniki največ zlagali ode, slavospeve. Snov so zajemali iz grškega bajeslovja. Pri Grkih je bila ta snov popolnoma umevna, ker narod je bil prepričan vsaj v prvih časih o resničnosti teh bajk. Grku je prišla resnično iz srca prošnja ali molitev k Apolonu ali Ateni — ali krščanskemu pesniku je bilo sodelovanje olimpijskih stanovalecev pri kakem imenitnem dogodku le mehaniški pripomoček, ki je pa neprikrito kazal, da pesnik poje le umetno in ne čuti tudi v svojem srci. Francoski pesnik in estetik Boileau je razložil v svoji «L'art poétique» svojstva Pindarove ode. V odi se kaže sila navdušenosti in smeli polet domišljije — in tu naj se določajo pravila, po katerih bi moral pesnik razdeliti svoja čuvstva, kakor je storil Boileau? — Oda ne riše obrazov z epiško natančnostjo, ampak prehaja prosto s predmeta na predmet, ne oziraje se na lesena pravila.

Tudi za epske pesni je določil Boileau, posnemajoč Aristotela in Horacija stroga pravila. Vsak epos naj sestoji iz treh nejednakih delov:

1. ekspozicije, 2. vzklika do muz, 3. epske povesti. V ekspoziciji naj pesnik v nekolikih besedah razloži vsebino celega spisa po vzgledu Ilijade, Odiseje ali Enejide. Tako začenja T. Tasso svoj «Osvobojeni Jeruzalem», Milton «Izgubljeni raj», Klopstock «Mesijado», Voltaire «Henrijado» i. t. d. Po njih so se ravnali tudi ruski epski pesniki. Razven tega ni smel pesnik pozabiti epskih strojev, to je, sodelovanja raznih bogov in boginj. Ako uže ni hotel vedno vpletati grških ali rimskih božanstev, pomagal si je s tem, da je uporabljal angelje in duhove teme in zlobe ali pa posebljal kreposti, strasti, napake, naravne moči i. t. d.

Največ pa je uplivalo napačno razumevanje klasicizma na dramatiko, zlasti na žaloigro. — V francoski klasiški tragediji se kaže boj mej uplivom Aristotelove poetike ter narodovega značaja in položaja v 17. in 18. veku. Dvojna omika, omika starodobnih narodov in novega veka sta se družili v tragediji. Kar ločijo stoletja in najrazličnejše razmere naj bi bilo v tragediji v soglasji? Francoski dramatiki so jemali snov ponajveč iz grškega bajeslovja ali zgodovine in jo skušali prikrojiti po potrebah svojega časa; tako so pokvarili i zgodovino i bajeslovje. Sploh doba Ljudevita XIV. ni bila ustvarjena za tragedijo. V klasiški tragediji delujoče osebe odkrito izražajo svoja čuvstva in nazore, v strasti pozabljuje vse okolnosti, dočim se vrši v francoskih tragedijah vse v redu in po pravilih. Zlasti so pazili francoski dramatiki na ta Aristotelove jednote dejanja, časa in kraja, o katerih je Lessing jasno pokazal, da jih niso prav umevali. Tudi v tragediji so hoteli natančno določiti dele. Tako naj bi se porabilo prvo dejanje le za dispozicijo, kar ugovarja bistvu drame, ktera potrebuje dejanja, a ne pripovedovanja o dejanji. Vzrok dramatiškemu razvoju je bila vselej ljubezenska strast, čeprav zgodovinsko neopravičeno. — In po tej šoli, ki je bila osnovana na čisto napačnih podstavah, so se ravnali prvi ruski pisatelji po Petrovih reformah.

(Dalje sledi.)

Vestnik.

Sloven. ferijalno društvo „Sava“ je zaključilo svojo božično dobo 15. jan. Radi najrazličnejših zaprek moral se je opustiti za 10. jan. določeni plesni venček, odbor pa hoče skrbeti uže mej letom, da se zato tem sijajnejši obnese III. občni zbor, ki bo najbrže v Rudolfovem, in prirede ob velikih počitnicah v raznih okrožjih pogostejši shodi in narodne zabave zlasti ob periferijah zemlje slovenske. Tem načinom bode skrbel odbor, da

bodo imele veselice (po §§ 1. 2. društv. pravil) istinite koristi in ne samó hrupno zabavo. — Odsek za izdajo I. zvezka dijaških popevk pripravlja sedaj predvsem umetne, raznim sloven. akademiškim društvom ter sestankom slovenskih in hrvat. odhodnikov poklonjene zборе za natis; tem sledé druge umetne dijaške ali iz dijaškega žitja zavzete pesni, končno pa národne in zanarodnele popevke v sloven., hrvat. in češkem jeziku. Na čelu zbirke bo divna «Savanska», katero je poklonil društvu ljubljenc sloven. akademikov, g. prof. Josip Stritar. — «Sava» nabira tudi prispevke za društv. bandero, za katero so jej prijatelji in prijateljice doposlale do danes uže znatno svoto. Imena darovalcev in darovalk priobčimo v jedni prih. številki. — «Sava» ima 4 častne člane, 14 ustanovnikov, 3 podpornike, 47 starešin in 69 rednih članov. Mesto odstopivšega predsednika izvršuje po § 48. društv. posl. predsedniške posle br. Fran Govékar, v osredno upravo pa je poklican kot tajnik pristav br. Viktor Sušnik.

Akad. društvo „Slovenija“ na Dunaji je imelo III. zborovo sejo 11. dec. m. l. Predsednik Žilih je poročal, da se je gosp. prof. Stritar prijazno odzval prošnji društva, kateremu je častni član ter zložil «Slovenijansko», katero bode vglasbil gosp. prof. Foerster. Zatem je poročal o raznih naročilih in pripravah za slavnost v proslavo petindvajsetletnice ter o sodelujočih društvih pri koncertu. Imenom odseka za sestavo načrta novega «poslovnika» je poročal t. Vodušek; v imenu «tiskovnega odseka» pa t. Vencajz o napredku pri urejevanji «spomenice», ki izide v marcu na prilično sedmih polah v obliki Matičnih knjig. Mesto odstopivšega knjižničarja je bil izvoljen Šk. Šešek, na mesto preglednikovo pa Fr. Raznožnik. Zbor je končno pooblastil odbor, da ukrene solidarno z odborom «Zvonimira» vse v zadevi skupnega stanovanja akad. društev «Slovenija», «Zvonimir», «Bukovina» in «Tatran».

Po oficijelnem delu je bil izvoljen stoloravnatelj t. V. Kokalj, tajnikom «zabavnega zapisnika» pa t. Fr. Govékar. Uprizorjeni «komers na čast sloven. poslancem v opoziciji» je zabaval »Slovenijane» kar najbolje, samó predsedniški zvonec je preveč trpel radi preodločnih in pregostobesednih «governanc» gg. poslancev, katere je umoril vedno le duhoviti predlog «konec debate». —

IV. seja «Slovenije» dne 24. jan. t. l. Predsednik je poročal, da se društvo na željo »Zvonimirovo» ne bo selilo skupno z drugimi društvi, ampak ostane pri starem; novo stanovanje si poiščeta društvu do II. četrtletja. Vabilni odsek je povabil osešno 108 dunaj. družin in razposlal do 1400 vabil. T. Vencajz, načelnik tiskovnega odseka, je poročal, da «spomenico» Narodna tiskarna uže tiska. Izšla bode v 1000 izvodih, cena 1 glđ. T. Vodušek je predložil novi poslovnik, kateri se je sestavljal 10 mesecev. Poslovnik je bil sprejet «en bloc». Nadejati se je, da bo skrbno in razumevno sestavljeni poslovnik povzdignil še bolj parlamentarizem v zborovih sejah in zabranil vse nedostatke in nekonsekvence. Odseku se je izrekla zahvala. Mesto odpuščenega arhivarja je bil izvoljen t. Orel. Končno je bil izvoljen odsek 5 članov za sestavo knjižničinega reda.

Oficijelnemu delu je sledil jako živahen zabavni del, pri katerem je bil stoloravnatelj t. V. Kokalj, zapisnikar pa t. Vl. Ravnihar. Senzacionalna porotna obravnava, ki je spravila na luč Auerjevih svetilk uprav nečuvena zlodeljstva, razveseljevala je mnogoštevilne porotnike, obtožence

(nobeden ni bil star še 20 let!), zagovornike in sodišče navzlic prepiclemu prostoru in soparici pozno v noč. —

Slovstveni klub v «Sloveniji» je sklenil v VI. seji dne 7. decembra m. l., da preneha s svojim delovanjem med božičnimi počitnicami. Tekom dveh mesecev je v zapisniku zaznamovanih 6 raznovrstnih beril z ocenami vred in 8 referatov. Naslove beril in imena pisateljev je prinašala «Vesna» v lanskem letniku.

VII. redna seja je bila 15. prosinca t. l.; reditelj jur. Valentin Žun, čital je med. Fran Govékar novelo: »Leda«, katere snov je vzeta iz dunajskega življenja. Spis je ocenil phil. Fran Vidic. Referata ni bilo nikakega, ker je bila novela obširna. Prvi dan po slavnosti petindvajsetletnice dne 1. febr. je bila VIII. redna seja; reditelj je bil jur. Sk. Sešek. Berilo je bilo o pravnih semenarih, katero je ocenil stud. nat. Poljanec, ta je tudi referoval o dveh zvezkih Cilenšekovega spisa: «Naše škodljive rastline».

Ako se oziramo ob priliki petindvajsetletnice «Slovenije» v preteklost, povejo nam zapisniki, da se je čitalo dosedaj deloma v društvenih sejah, deloma v posebnih odsekih in klubih 253 spisov.

Mladi «slovstveni klub» se je po koreniti preosnovi porodil iz «književneka odseka», ker je bil le-ta lani v II. sem. zaspal. Ostre določbe in republikanski ustav niso članom nikakor nadležne, ker so v njih le nazori članov samih izraženi. Disciplina in delo: je vodilna misel i pravil i poslovnika. Trdne volje in zmožnosti članom «slovstvenega kluba» ne manjkajo, zato želimo najmlajšemu sinčku še vedno mladostno čile matere «Slovenije» najlepšo prihodnost! —

l. p.

Sloven. akad. društvo „Triglav“ je v Gradci priredilo po svojem običaji tudi letos «Preširnovu slavnost» s koncertom in plesom, ki se je završila častno. — Sloven. akad. društvo «Slovenija» pa je proslavilo dne 31. jan. t. l. svojo petindvajsetletnico s sijajnim koncertom in plesom. Obširnejša poročila o teh slavnostih prinesli so uže različni slovan. listi, da nam ne preostaje drugega, nego da z veseljem in ponosom konstatujemo, da se je zopet baš na teh veselicah najkrasnejše pokazal duh slovan. vzajemnosti in odločno narodne zavesti.

Sloven. katol. akad. društvo „Danica“ na Dunaji, ki je vložilo proti odloku ministerstva za notranja dela pritožbo pri c. kr. držav. sodišči, je dobilo 11. jan. t. l. zopet negativen odgovor. Tudi c. kr. državno sodišče je pritrdilo ministerstvu, da po odločbi nižje avstr. namestništva ni bilo oškodovano politiško pravo, katero dovoljuje ustava državljanom, ter zavrglo načrt društvenih pravil radi sloven. poslovnega jezika. Sklicevalo se je sodišče na postavo z dné 15. novembra 1867. l. drž. zak. št. 134. (§§ 6. 18. in 21.), češ da ne more vlada nadzorovati društv. zborovih sej, ker nima vselej uradnikov, ki bi znali sloven. jezik. Radi znakov (belomodro-rudeč trak z imenopisom) je odločilo sodišče tako: «Da das k. k. Reichsgericht die Abweisung der Bildung des in Rede stehenden Vereines von Seite der administrat. Behörden schon aus dem ersten von ihnen geltend gemachten, vorstehend erörterten Grunde gesetzlich gerechtfertigt erkannt hat, so lag für dasselbe keine Veranlassung vor, auch noch in die Beurtheilung des zweiten, vom Ministerium des Innern geltend gemachten

Grundes einzugehen». — Ta razsodba je za sedanje političke razmere značilna! —

Hrv. akad. društvo „Zvonimir“ na Dunaji priredi v Ronacherjevi dvorani dne 15. febr. 1894 koncert s plesom v slavo Petra Preradovića. Sodelujejo: gdč. Matilda Fendrich, operna pevka, drd. phil. Bogoljub Krnic, deklamator, Božidar Krištof, goslač, Fran Lederer, operni gojenec in slovensko pevsko društvo z mešanim tamburaškim zborom «Slovenije» in «Zvonimira».

Hrvatsko akad. društvo „Velebit“ v Inomostu se imenuje novo hrvatsko velikošolsko društvo, ki je imelo 13. dec. m. l. svoj prvi občni zbor. Odbor se je sestavil tako-le: predsednik med. Cirilo Kalebić, podpredsednik med. Frano Bulat, tajnik med. Mirko Crkvenec, blagajnik med. Branko Švarc. — Društvu je glavni namen lepa knjiga in gojitev glasbe; v to ima čitalnico in knjižnico ter tamburaški zbor.

Češko akad. literarno in govorniško društvo „Slavia“ v Pragi je izdalo svoje letno poročilo za minolo leto. «Slavia» je imela 1306 rednih, 93 prispevajočih, 145 zakladajočih in 15 častnih članov. Knjižnica je štela 4852 knjig in 6307 zvezkov. Časopisov (čes., pol., rus., srb., bulg., sloven., hrvat., luž. srb., franc., angl. in nem.) je dohajalo 332 v 384 izvodih. Predsednik tega ogromnega akad. društva je bil M. U. Dr. Jožef Skrbek.

Akad. društvi „Bukovina“ in „Sič“, ki sta bili radi znanih demonstracij proti metropolitu Sembratowiczu razpuščeni, sta vsled pritožbe hrv. odvetnika dra. Kozića zopet dovoljeni, ker se ni dokazalo, da bi se društvi kot taki udeležili demonstracij ali pa sploh uplivali na svoje člane v tem oziru.

Akad. društvo „Polonija“ se zove novo poljsko društvo na Dunaji, katero so ustanovili bivši židovski člani «Ogniska».

Bosenski dijaki katoliške in mahomedanske vere so priobčili v «Obzoru» izjavo, da se protivijo vsem spletkam, ki hoté zanetiti mej njimi nasprotstva in sovraštvo, ker se oboji vrlo zavedajo svoje skupne hrvatske narodnosti. Narodnost jih druži, vera jih ne loči. — Le tako naprej! V slogi je moč. Mohamedanski Bošnjaki niso Turki po krvi, ampak Slovani, ki so pred stoletji polagoma sprejeli vero Mohamedovo, ker so bili prisiljeni po najneznosnejših odnošajih in najkrutejših nasilstvih. Obsojamo torej neplemenito napadanje nekega sloven. dnevnika, ki obžaluje, da se bratijo Hrvatje obeh ver ter vidi v mahomedanskih Bošnjakih samo — Turke, a ne — bratov Slovanov.

Na vseučilišči v Bruselji so protestovali dijaki proti odstranitvi anarhističkega geografa Reclusa iz profesorskega kolegija. Rektor bajé podpira težnje dijakov. Obskurni listi hoté ob tej priliki belgijskemu dijaštvu nabremeniti razne anarhističke in nihilističke težnje. Menda je stvar ista, kakor je bila s framasonskimi lani pri nas! —

Dvorni svetnik Weyr, sloveči prof. matematike na dunajskem vseučilišči, umrl je 26. jan. Bil je rodom Ceh,

Promovan je bil v jan. t. l. doktorjem prava notarski kandidat g. Andrej Kuhar. Čestitamo narodno-zavednemu rodoljubu!

Dijaška ustanova. Magistrat ljubljanski razpisuje dve izpraznjeni mesti Jernej Sallocher-jevih ustanov po 50 gld. na leto.

Do teh ustanov, ktere podeljuje mestni župan ljubljanski, imajo pravico dijaki ljubljanskega gimnazija, ki so rojeni na Kranjskem ter so ubogi, lepega vedenja in pridni.

Prošnje, spremljane s krstnim in ubožnim listom, potem s šolskima spričevaloma zadnjih dveh semestrov, vložiti je do konca meseca februarja l. 1894. potom gimnazijskega ravnateljstva pri ljubljanskem magistratu.

Iz Ljubljane — Izv. dop. — Opran in očiščen je ljublj. višji gimnazij! Nu, saj so ga pa tudi prali in izpovedovali štiri tedne dan za dnevom in toliko časa ga odvezovali in mu odpuščali. Štiri tedne so se neprestano vršile preiskave ter določale in prikrojemale kazni. Kar je bil baje zakrivil višji gimnazij prejšnje šolsko leto, v čemer se je bil baje pregrešil do oktobra minolega leta, vse je moral priznati nakrāt, za vse visoko nakopičene pregrehe se je moral sedaj zagovarjati in pokoriti. Komu neki se je tako potrebna zdela reformacija našega gimnazija? — Ni posebno hvalevredno, kako je sloviti g. Eržen izvabljal ovadbe iz dijaških ust. Vso snov je potem izročil c. kr. deželnemu šolskemu svetu, ki je hotel stvar dognati do konca. Dobro so se zagovarjali zatoženi dijaki in ovrgli večinoma vse obdolžbe. Ni se čuditi, da so v opravičeni mržnji proti svojim opravljavcem tudi zapletli v preiskavo takozvane «ligaše», ki so imeli svoje popolnoma urejeno društvo, kar je proti šolskim zakonom.

Kazni, katere so razglasili štiri tedne po preiskavi, niso hude! Izključen ni se-vé nihče; osem — in šesturni zapor je bil najhujša kazen; tudi nekaj ukorov, in opominov je bilo. Predno so se razglasile kazni, zbrali so se višjegimnazijci v telovadnici, kjer je g. ravnatelj vpričo gg. profesorjev opominjal dijake, naj ne bodo v bodoče nič drugega kakor dijaki ter drug do drugega prijazno in kolegijalno prizanesljivi. To je tudi naša iskrena želja in vedno bodemo delovali nato, da bi se povsem uresničile želje g. ravnatelja. Ne vemo pa, zakaj je g. ravnatelj prepovedal tudi «Vesno». Saj «Vesna» ni nikdar ščuvala proti disciplini in spoštovanju gg. učiteljev. «Učite se, da bodete mogli kdaj delovati vrlo za napredek in svobodo narodovo» — je bilo njeno geslo do gimnazijcev, in isto jej ostane gotovo tudi v bodoče. Nadejamo se, da se tudi v tej zadevi kmalu izpremené razmere na našem gimnaziju. Dal Bog!

—n—

Iz Rudolfovega. — Izv. dop. — Gosp. urednik! Z veseljem sem pozdravil vest, da bodete navzlic premnogim neprilikam nadaljevali z izdajanjem «Vesne». Zaman je bilo torej vse pefanatiško napadanje in hujskanje od nasprotnikov zavednega in vsaj po mišljenji neodvisnega dijaštva. Dā, «Vesna» je celó vzrasla in se popolnila vsestransko! «Non statim, sed gradatim» se povsje do one dovršitve, ki je bila vzor njenim prvim ustanovnikom, ki je vzor izvestno pred vsem i Vaš in — naš. Dal Bog, dopisniki in — naročniki, da doseže «Vesna» ta svoj vzor čim prej!

In kaj naj Vam poročam o stanji tukajšne dijaške družbe? — Izginila je živahnost mej novomeškim dijaštvom — samotno, posamezno živi vsak za-sé. Kje je nekdanja kolegijalnost, kje tisti živec, ki je navduševal še pred malo leti dijaka, da se je zanimal za vse in podpiral vse, kar je bilo narodnemu napredku in osvoboji koristno! Usahnil je, razpor gospoduje ali pa mlačnost, ki je še nevarnejša. Pri mizi, obloženi s sokom vinske trte, navdušen je marsikdo; kjer treba samó govoriti, a nič storiti, kjer se ulovi tudi kaka — korist, čuti jih je še vedno zadosti — a sicer!!? — —

Samopašnost, grdi egoizem in narodna mlačnost se širi epidemiško — in kdo je vzrok?? — Ne bodem preiskaval, žal da je res, kar pišem! — Vender ne obupamo. Trdno se nadejaje, da se izpremeni v nas kmalu to žalostno stanje, kličem Vam, gosp. urednik, dobro vedoč, da se bomo prej ali slej združili vsi zavedni sloven. dijaki v «Vesni» in okoli njenih vzorov: «Ne strašite se znoja! Naprej — v slogi je moč!» — s—f.

Listek.

† **Josip Freuensfeld.** V Pragi je umrl 23. decembra m. l. književnik slovenski, Jos. Freuensfeld, 32 let star. Šel se je vsled želodčne bolezni zdraviti v Karlove vane, a v Pragi po operaciji izdahnil svojo plemenito dušo. — Freuensfeld je učiteljeval v Svetinjah in v Ljutomeru na Štírskem. V letih 1886/87 in 1890/91 je bival na Dunaji pripravljajoč se na pedagogiju za meščanske šole. Njegov blagi značaj, prijazno in skromno vedenje mu je moralo pridobiti srca vseh, ki so občevali z njim. Bil je tudi član «Slovenije» in se vrlo zanimal za društv. življenje. Ko se je vračal v domovino, priredili so mu prijatelji v slovo «odhodni večer», na katerem je tedaj na Dunaji se mudeči dr. Medved v izbornem govoru kazal na mnoge zasluge Freuensfeldove pri delovanji za prospah narodnostne ideje, priporočal slogo in rezko obsojal prepir v domovini. — Pokojnik je videl največjo nevarnost za naš narod ob mejah slovenskih v rovanji «Schulvereina» in «Südmarke», zato pa navdušeno deloval za «družbo sv. Cirila in Metoda» in «kmetske posojilnice». Da je ljutomerski okraj tako zaveden, je največ zasluga Freuensfeldova. Pri delu za narod ga ni motilo in oviralo nobeno nasprotovanje predstojnikov. Kot nadarjen pesnik in pripovedovalec je priobčil v raznih slovenskih listih svoje pesni ter izdal tudi lepo zbirko pripovedk in pravljic za mladino. Tudi «Vesni» je poslal lepo balado «Mati» (II. t. 1. štev.) in obljubil poslati še kaj lirike; izvestno bi to storil, da ga ni uže trla bolezen.

Freuensfeld je bil spreten pedagog, priznan književnik (pisal je z imeni: Rádinski, Svoimir, Devojan in I. K. Klemenčič), požrtvovalno navdušen rodoljub in ljubezniv prijatelj. — Slava zató njegovemu spominu!

† **Josip Jaklič,** pravnik na Dunaji je umrl za hrupo in vnetjem ledvic dne 27. januarja t. l. pri stariših v Ljubljani. Pokojnik je bil rojen 12. avgusta 1872 v Dobrem Polji. Gimnazij je obiskoval v Ljubljani in v Novem mestu. — Uže kot deček se je pečal največ s knjigami in kot nižje-gimnazijec se je začel vaditi v pisateljevanji. Kot sedmošolec je ustanovil mej izbrano četico tovarišev «književni klub», kateremu je po svojem odhodu v Rudolfovo ustanovil ondi še podružnico. Doba, v kateri je pisal največ, je bila sedma šola in prvo leto na Dunaji; večino svojih spisov je priobčil v podlistkih lanskega «Slovenca». Bil je sotrudnik «Vesne» kot pesnik lirskih pesnic ter dopisoval v «Slovenski Narod», «Zgod. Danico», «Il Diritto Croato», «Münchner Fliegende Blätter» in — «Freie Presse». V zapaščini je ostal nedovršen socijalen roman, — «Faust», nedovršena igra, — «Prvi

maj l. 1891., igra v jednem dejanji, narodno blago in nekaj pesnij (v laškem in slovenskem jeziku).

Jaklič je proučil korenito vse slovensko, nemško in laško slovstvo; bral je ruske in francoske klasike ter se v zadnjih letih vztrajno pečal s češčino in angleščino. Poleg tega je študiral pridno nemške filozofe in zgodovino. Pečal se je tudi veliko s politiko ter se navduševal za napredek socijalizma.

Po svojih nazorih črnogled pesimist bil je Jaklič tudi v svojih spisih (n. pr. «Pantheon»!) in v občevanji oster cinik in satirik. Družbe ni iskal. Ljubil je vsikdar resnico; imel je jekleno voljo, a je žal v svoji značilni energiji zašel včasih predaleč («Dunajska pisma» v «Slovenci»). — Sè svojo obsežno izobrazbo bi bil pokojnik izvestno še veliko storil za domovino, — a kruta usoda je hotela drugače. «Slovenec nima sreče . . .!» — Mir njegovu duši!

Fr. Gr.

† **Makso Čadež**, šestošolec novomeškega gimnazija v Poljanah nad Škofjoloko dne 21. januarja t. l. Pokojnik je pohajal ljudsko šolo v Loki in Ljubljani; pet razredov gimnazija je dovršil v Ljubljani, šesti pa je obiskoval v Novem mestu, dokler ga ni prisilila bolezen, ostati doma, kjer je prominol 19 let star. — Čadež je bil izredno tihega in mirnega značaja, v zadnjih letih pa je postal radi boleznin na prsih in na nogi ter smrti preljubljenega očeta melanholičen. Mej prijatelji je bil dober, blag družabnik. Največja zabava mu je bilo branje in vaja v pisateljivanji. Svoje pesniške prvence je priobčil v obeh letnikih «Vesne» in nekoliko tudi v «Ljublj. Zvonu», ki so pristen odsev njegovega duševnega življenja. Malo dni pred svojo smrtjo zložil je še — sluteč bližajoči se konec svojega vzorov in načrtov bogatega življenja — pesen «Naj mir zadobi pod zemljo!», katero bomo priobčili v prihodnji številki. O priliki priobčimo še nekoliko njegovih pesniških ostalin.

Čadež je bil plemenit sin, ljubezniv brat in kolegom drag tovariš. — Naj v miru počiva! Š—d.

Gledališka pisma. I. Kar se je dvignil ob Latermanovem drevoredu mali, premali, a ukusno zidani in še ukusnejše opravljeni gledališki dom, jela se je dramska kri živeti, krepkejši pretakati po žilah ljubljanskega naroda. Da, početek se je izredno posrečil in bojimo se le, da bi odborniki «Dramatiškega društva» po slavnoznanih domačih uzorcih ne zasedeli predolgo na svojih fôteljih. Gledališču sodi le mlada kri in le ž njo je mogoč napredek; zato si zakličij uže o petletnici ali vsaj ob desetletnici vsak izmed žilavih naših «komanderjev»: «Quousque tandem» . . .

Sangvinični smo, pa nič ne de! Tudi nadalje nas bo navdajal isti duh. Opera-drama; to je geslo na Turjaškem trgu. Ni slabo, če se le dobro proizvede. Opera mora biti, o tem se je menda prepričal vsak dramski Ljubljančan, da, vsaka druga predstava mora biti operna. Pa o tem pozneje; danes omenimo le, da i obje i vodstvo i vzpored v občje ugajata «tandem ali — quando».

Žene nas k drami, temu prvemu in najjačjemu stebru minolih naših gledaliških poskusov. Na teh tleh smo stari in na parketah ljubljanskega gledališča se sprehaja uže druga generacija. Vender še nismo tako daleč, da bi imeli na razpolago dovoljeno število dobrih, zvestih «značajev». Tu se većinoma še vse meša: danes tukaj, jutri tam itd. —

«Ti je po godu to? Ne? Pa vzemi ono ulogo!» — tako nekako si domneva pohajalec nežne naše drame življenje za prozornimi in proslušnimi kulisami. Najboljše moči, dva, trije, dà, te je možno postaviti, kamor koli, a ne kaže jih izrabiti po volji in nevolji, ker se s tem škoduje le igralnemu njihovemu značaju. Dv tretjinska večina, če hočete, še večja, pa skoro ni za rabo, pristavljamo za tako rabo, da bi se drama vsikdar in vsekako mogla vzporediti s posestrino opero.

Končno pa ubogi naši kritiki, sodeči pò najboljši vedi, volji in moči, ki se morajo ozirati le na malo ljubljansko obzorje, na občutljivost najraznovrstnejših živcev, katerih se nekaterniki še niso mogli otresti iz znane «slavne, neprecenljive, nedosežne, divno-herojinske» dobe! Tu škarje urednikov, tam Damoklejev meč in naši igralci pridejo kar nevede, nehote «po širokej poti pogubljenja» v deveta nebesa, t. j. nadstropje više nego osobe dunajskega dvornega gledališča!! — Na posledice misliti, sevé bi provzročilo v prizadetih krogih preveliko zdražbo.

Da se ta beda — mi zremo tu v mikrokosmos res z nadmerno lupo — popolni, imamo še domačo dramaturgijo «na ogled». Veselja se nam srce topi, kadar zremo domače proizvode in se oduševljamo za vzvišeno narodno dramo. Žalibog so to le redki prizori in prevečkrat se jezimo, zakaj pisatelj svoje peterodejanske drame ni skrajšal vsaj samo na tri, če ne po modernih uzorcih uže le na dva čina. —

Uprizarjanje, gledališka, dramaturgiška tehnika itd., to znamo uže sedaj in o tem bi le malo popravili tu pa tam, kar tudi naši režiserji naredo.

A vražje je le to, da človek koncem takega izvirnega igrokaza še ne ve, kak značaj bi prisodil temu ali onemu gledališkemu stvoru. Iskati je šele treba, kam bi tako «osebo na šahu» porinil, da bi jo res oživil, ne trebajoč kakega posebnega stroja iz tovarne ameriškega elektrotehnika.

Snov igre mora biti dramatiška in pred vsem — moderna, tako malce «socialna», — pa gre! Peripetija, katastrofa to je le peza in le preveč se zre na «Knalleffekt», ne rečemo, da tega ni treba. Ej, še prav potreba, le na pravem mestu in o pravem času boljše, da je redek in prav po Molierovem smotru do pičice in časka natančno preračunjen, nego tam, da se človek praša: «Ali je tebe treba bilo?» —

Ker postaje naše gledišče bolj in bolj barometer naše prosvete — termometer ljudske oduševljenosti pa reguluje — želeli bi, kolikor toliko, da se nastavi strog, neodvisen recenzent dramatiških proizvodov in predstav, ter dá vsikdar besedo prostodušni kritiki.

«Bolje prva zamera, nego zadnja!» — To bodi vodilo v našo, našega gledališča, ljubljanskega pa tudi vsega slovenskega ljudstva korist. Bog in narod! Severus.

Češke narodne knjižnice. Ottove Lacine knjihovne je izšel uže 110. snopič, ki prinaša novelo Josipa Konrada: «Na útoku». — «Kabinetni knjihovna» prinaša v 64. zvezku Kaminského: «Mecenaš»; Šaškova Moravská bibliotheka v 50. zvezku Karáskovo «Bezcesti». — «Ruská knjihovna» izdaja Gogoljeve spise. V 16. zvezku čitamo «Mirgorod», «Novelly» in «Arabsky» v prevodu Ignacija Hoška. — Kam pa so izginile naše «ljudske» in «slovenske» knjižice?! — «Spisy sebranè» V. Beneše Třebizského»

izhajajo pri Topiču v Pragi po 16 kr. snopič. V. del prinaša «Pobělohorské elegie». Izšlo je do sedaj 38 snopičev. — Toplo priporočamo dela tega izvrstnega češkega romanopisca tudi našim dijakom.

„Sočinenija“ grofa L. N. Tolstega so izšla v Moskvi v 13. zvezkih uže v devetih izdaji.

„Čarostelec“, opera, ki se s tako krasnim uspehom uprizarja na slovenskem odru v Ljubljani — pela se je v prvič v Berlinu 18. junija 1821. Zbudila je nepopisno oduševljenost, razširila se po vsem svetu ter postala jedna najpriljubljenejših oper; ker je prava zakladnica krasnih napevov in v nekaterih muzikalnih točkah nedosežna.

Listnica uredništva in upravnštva.

V «listnici» bomo odgovarjali po možnosti na razna vprašanja, tičoča se dijaških zadev in našega lista. Odgovarjali bomo pa le onim, ki nas vprašajo s polnim podpisom; za brezimne dopise nimamo odgovora v nobenem slučaju.

Iv. Brežan, Vuk Slavič, Slavoj, Vilindar, A. D., Vinko Lozić, Trošan. — Hvala! Pri prvi priliki. Zdravi!

A. K. v L. — Vprašate nas, kake podpore dobé revni velikošolci na Dunaji, ker bi radi študirali modroslovje. Kot modroslovec dobite si zlahka instrukcijo od 25—30 gld. mesečnine. Pravniki si oskrbé mesta stenografov i. t. d. ter prisluzijo 35—45 gld. Knaflijevo ustanovo (240 gld.) dobé navadno še le drugo- ali tretjeletniki iz Kranjske. Vseh skupaj je 36 za vse fakulte vseučilišča. Tudi pri «podpornem društvu modroslovcev» boste dobivali znamke za kosilo («Mensa academica») vsaj za pol meseca. «Podporno društvo za sloven. velikošolce» podpira izdatno vredne prosilce, seveda je odvisna količina podpor od darovalcev v domovini. Končno se posreči večini revnih slovenskih velikošolcev, da dobé brezplačno stanovanje, kurjavo in postrežbo v «zavetišči dunajskega vseučilišča». Torej le pogum in — na svidenje!

Gosp. R. Š—k, c. kr. d. v G. — Z veseljem pozdravljamo Vašo nakano, a svetujemo, da se obrnete do «Slovenske Maticice» in do najuglednejših sloven. založnikov. Na Dunaji se vam troški radi jezika podvojijo! Priporočamo se!

H. R. v Lj. — Izmej peterih pesnij ni brez poprave porabna nobena. Dasi imate lep jezik in dobre rime, vendar ste predolgovezni, vsled česar se najlepša misel izgubi v dolgočasnost. Uvažujte naše odkritosrčne besede in pošljite nam o priliki kaj dovršenejšega! Živeli!

Z. Ž—n. — Vaše «paberke iz bulgarskega in slovaškega slovstva» priobčimo prihodnjič. Za 1. številko smo jih morali — in še precej drugega gradiva — žal, odložiti. Poročajte nam redno! Pozdrav!

Na željo «Vesninega» upravnštva prvih dveh let opozarjamo svoje cenj. naročnike, da je dobiti še do 40 popolnih letnikov II. in I. tečaja proti navadni ceni v našem upravnštvu. Tudi posamezne številke je mogoče dobiti.

„Vesno“ smo poslali večini dosedanjih naročnikov in nekaterim novim na ogled. Kdor je ne misli naročiti, izvoli naj zapisati na zavitek samó besedo „retour“. Svoje prijatelje pa kar najuljudneje prosimo, da nam pridobé čim več naročnikov in dopisnikov mej slovenskim dijaštvom in narodom.

«VESNA» izhaja po jedenkrat na mesec na 24. straneh ter stane za vse leto 2 gld. Rokopise in dopise sprejema: Uredništvo «Vesne» na Dunaji, Wien, VIII., Lange Gasse, 48; naročnino Dragotin Hribar v Celji, Graška cesta, 1.

Tiska in zalaga D. Hribar v Celji. — Odgovorni urednik dr. Fr. Tomišek.